

אין לנו אלא הארת פניך

חובת זעקה ותפילה בעת צרה

הרמב"ם בתחילת הלכות תענית כותב "מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא על הצבור, שנאמר 'על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות', כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו". וממשיך ומפרט שמדברי סופרים תקנו להתענות ומתוך התענית זועקים בתפילות ומתחננים ומריעין בחצוצרות, ואחר שא"א שיתענו יום אחר יום, מתקנים סדר תעניות בימים שני וחמישי ושני וממשיכים להתענות כן על הסדר עד שירוחמו מן השמים.

ויש להרגיש בתוספת זו שהוסיף הרמב"ם - שסדר התענית והזעקה ממשיך 'עד שירוחמו' - שנתכוון למה שפירש הרמב"ן בחובת התפילה בעת צרה. דבסה"מ (מצוה ה) כתב הרמב"ם דמצות 'לעבדו בכל לבבכם', הגם שהיא מצוה כוללת, יש בה חיוב פרטי להתפלל בכל יום. והרמב"ן פליג וסבר דתפילה מדרבנן, אך עיקר המצוה היא שתהיה כל עבודתנו לא-ל ית' בכל לבבנו, כלומר בכוונה רצויה שלימה לשמו ובאין הרהור רע. ומוסיף לפרש את דברי הספרי (פר' עקב מא) שכתב - 'ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, וכי יש עבודה בלב, הא מה תלמוד לומר 'ולעבדו' זו תפילה" - שנצטוונו מדאורייתא להתפלל אל השם בעת הצרות - "זוהי כענין שכתוב וכי תבואו מלחמה בארצכם... והרעותם בחצוצרות... והיא מצוה על כל צרה וצרה שתבוא על הצבור לצעוק לפניו בתפילה ובתרועה". הרי דנקט הרמב"ן דהפניה והתפילה להקב"ה על סדרי המחיה והכלכלה ושאר הענינים השוטפים הנצרכים לחייו של האדם בשעת שלום והשקט, אינם בכלל מצות 'עבודה', אלא העבודה מתגלה רק בשעת הצרות. והרמב"ן מפרש את היחוד של התפילה בשעת הצרות שבתפילה זו 'תהיינה עינינו וליבנו אליו לבדו, כעיני עבדים אל יד אדוניהם'. וכוונתו לפסוק שנאמר בתהילים (קכג ב) "הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם, כעיני שפחה אל יד גבירתה, כן עינינו אל ה' אלוקינו עד שיחננו", ומפני שצורת התפילה בשעת הצרה היא בפניה אליו בלבד, באופן מוחלט עד שירוחמו מן השמים, והיא הראויה להיחשב 'עבודה'.

אופן זה של תליית הענינים והלב אל הקב"ה לבדו, מורגש לנו כעת בצרה הקשה אשר לפנינו, ודבר שפתיים אך למחסור לבאר ולפרש שהמלחמה המוקדשת ע"י הצוררים הערבים היא כנגד עם ישראל בעצמותם - "אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד" (תהילים פג), וכנגד הבחירה האלוקית האמיתית שישראל הם עמו של הקב"ה והם נבחרו על ידו. לכן גם נלחמים בישראל שלא יהיו נוחלי הארץ, "אשר אמרו נירשה לנו את נאות אלוקים", דאינם יכולים לקבל שישראל עמו של הקב"ה והוא 'יבחר לנו את נחלתנו', ואין כל הבנה אחרת או צד אחר במלחמה זו. גם הנרצחים שנרצחו, שחלקם שלומי אמוני ישראל, וגם המכה הרבה על ישראלים הגם שיש חוטאים ופושעים, אינם אלא מצד הדחיה של הצוררים את ישראל והמלחמה שלהם כנגד כל אשר בשם ישראל יכונה¹.

ובמצבינו, פשיטא שאין להשתבש ולחשוב שהמלחמה רק כנגד שונאי ה' וכנגד הרשעים הגדולים ואנחנו העומדים מן הצד, דאע"פ שבוודאי בתוך מצב המלחמה והסכנה, יש הגנה ושמירה מיוחדת על שומרי שבת, וניכרת השמירה על הצדיקים גם במקום שניתנה רשות למשחית להשחית², מ"מ הסכנה של המלחמה חופפת על כל ישראל באשר הם. 'עת צרה ליעקב' - מימות חורבן בית שני לא אירע שמתו כ"כ הרבה מישראל בתוך שש או שמונה שעות, בארץ ישראל אשר עיני ה' אלוקים בה מראשית שנה עד אחרית שנה, לא ברעש בצפת ולא בשאר אסונות וצרות, כמו שהיה בשמיני עצרת בשנה זו.

"עד שירוחמו"

מלבד החובה הכללית שהזכרנו מהרמב"ם והרמב"ן לזעוק בעת הצרות בזמן שענינו תלויות בו, נראה לפרש יותר את המשמעות של התפילה והזעקה "עד שירוחמו", שהוא מלשון הפסוק "כן עינינו אל ה' אלוקינו עד שיחננו", וכך אומר המקוון באיכה (ג מט-י) "עיני ניגרה ולא תדמה מאין הפוגות. עד יסקיף וירא ה' משמים". מהי משמעות הפעולה וההתעקשות בנוסח זה, שהאדם פונה להקב"ה בשעת הצרות ואינו מניח ולא מרפה עד שיוושע.

ונראה שבאופן תפילה כזה מתגלה דרשת חז"ל עה"פ ה' אלוקים צב-אות השיבנו האר פניך ונושעה" (תהילים פ כ ובמדרש שו"ט) - "אמר ר' יוחנן, אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, **רבונו של עולם אין לנו אלא הארת פניך**". אחר שראינו בעינינו כיצד השקיעו מליונים בצבא, בגדר שמירה ובמודיעין, והכל כלא היה! נתברר ונתאמת מה שנאמר "אם ה' לא ישמור עיר, שווא שקד שומר" (שם קכז א), וכמובן שאם ה' ישמור עיר - לא לשווא שקד שומר. אנו יושבים בצילו של הקב"ה, ושמירתו עלינו, ואם ח"ו 'הסתרת פניך' - מיד 'הייתי נבהל'. במשך כשש שעות הקב"ה הסתיר פניו, וכל הגויים מתפללים ותמהים איך קרה כזאת? איפול מוחלט וטירוף מערכות עד שלא מצאו אנשי חיל את ידיהם. נתגלה בזה שאין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה', שאם סרה ההגנה והשמירה מאיתו, לא יועילו כל ההשתדלויות והשמירות.

אין לנו אלא הארת פניך

ומ"מ אפשר לבוא למחשבה שאחר שההסתר פנים הנורא אירע אחרי כל עבודתנו בימים הנוראים בסוכות ובשמיני עצרת, נראה מזה שלא זכינו שע"י העבודה הקדושה הזאת, הקב"ה יקרב אותנו בדרכי נועם, ולכן הוצרכנו למכה זו. ואפשר להיפגע ולהיעלב, ושאדם יצטמק בתוך עצמו ויאמר שא"כ אנו כבני אדם הנזופים למקום. אולם צריך לדעת שמחשבה כזאת היא סכנה גדולה וטעות חמורה עד מאד, מפני שהיסוד העיקרי המצופה מאיתנו וצריך להתגלות בזמן הזה - שאין לנו אלא הארת פניך. איננו יכולים להרשות לעצמינו לחשוב על משהו אחר מלבד הארת פניך, כמו שאומר משה רבינו להקב"ה אחר חטא העגל - "אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה" (שמות לג טו) - אין אפשרות להסתדר בלי

מחמת הקנין שהם קנויים להקב"ה, נחשבים גם הם 'עבדיך' עמך ונחלתך.

² ובאמת נודע שרבים משומרי השבת שנהרגו, היה בעת שמסרו עצמם להציל נפשות מישראל, כגון נהג האמבולנס באופקים ועוד, ולא מתו בעל כרחם, וזכו למיתה של מוסרי נפש כעין הרוגי לוד שהיא דרגה אחרת לגמרי.

¹ ויש לידע דמפורש בגמ' (סנהדרין מז.) דמאי דכתיב "נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים" קאי על המומרים שמתו מתוך רשעותם, דכיון דאיטול קרי להו 'עבדיך', ומי"מ לא הוזכר שנעשה המומר 'קדוש' ואין לערב את הדרגות. והסברא נותנת שכיון שמתו

הארת פניך, ולכן זועקים עד שירוחמו מן השמים, עד שיחננו. משל למה"ד, לאדון שכעס על העבד או האב שכעס על בנו, ואם מצד הטקט וההגינות, יכולים לחשוב שההנהגה המתאימה היא לשתוק ולצאת החוצה כנזופים, אבל העבד והבן מבינים שאינם יכולים להתקיים בצורה כזאת, הם חייבים להישאר עד שהאדון והאב יאירו להם פנים, ולולא כך אי וואבוי. כך ישראל אומרים "אין לנו אלא הארת פניך" ומתחננים עד שירוחמו, כי אין אפשרות אחרת.

קוה אל ה' - חזק ויאמץ ליבך וקוה אל ה'

וכך דרשו חז"ל (ברכות לב): "אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה - יחזור ויתפלל, שנאמר 'קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך, וקוה אל ה'". ודוד המלך אומר בתהילים (קמ) "כל גוים סבבוני - בשם ה' כי אמילם", וזאת לכאורה העצה הראשונה שאומר מתחילה "ה' לי לא אירא, מה יעשה לי אדם". אבל הוא ממשיך ורואה שהצרה ממשיכה "סבבוני גם סבבוני", ויש סברא שאולי עכשיו צריך עצה אחרת. אבל דוד עונה ואומר שאין עצה אחרת אלא 'בשם ה' כי אמילם'. וכן בהמשך 'סבבוני כדבורים', האויבים צרים עלי וכבר אמרתי נגזרתי ודוד ממשיך ואומר שאין זה כך, אלא 'דועכו כאש קוצים' - בשניה אחת הם יכולים להעלים - על ידי ש'בשם ה' כי אמילם'³.

וזהו ניסיון מיוחד לאנשים שחושבים שראוי שאנשים חילונים שאינם מתפללים, ישוּבו כעת ויבקשו מהקב"ה ויכירו בטעותם, אבל אלו שכן בקשו את ה' בימים הנוראים ובכל השנה, תמהים מה עוד רוצה הקב"ה מאיתנו. ובאמת אין זה כך - אלא יש לקוות ולחזור ולקוות - קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה', כיון שאין לנו אלא הארת פניך, וגם בזמן הצרות צריך לגלות את מבטחם של ישראל שאליו הם פונים בשעת הצרה "עזרה בצרות נמצא מאוד", "הנה קל ישועתי אבטח ולא אפחד". הפניה שלנו רק אל הקב"ה בהתמדה של קיווי אחר קיווי - עד ישיקף וירא ה' מן השמים שאין לנו אלא הארת פניך.

זאת הנקודה הראשונה שעלינו להעמיד ביסוד ההתקרבות והעבודה שלנו, שהיא נכונה תמיד כמוש"כ הרמב"ן, ומיוחדת במינה בעבודתנו מול 'הצר הצורר אתכם' בשנה זו.

גם מצד ההלכה יש חיוב מיוחד של תקיעה בחצוצרות בשעת צרה, ולפי העולה מדברי הרמב"ן (מלחמת ה' ר"ה ו) אין המצוה נוהגת אלא בשעת מלחמה בארץ ישראל, שהיא מלחמה שכל ישראל תלוין בדבר, מפני שהחצוצרות בכינופיה דכל ישראל כתיבי. (וכן כתב במשנ"ב על קושית המג"א (או"ח תקעו) מפני מה אין תוקעין בחצוצרות בשעת הצרות בזמן הזה, דמדאורייתא מצוה חצוצרות נוהגת רק בא", ועוד הביא דאפשר שרק כשהגזרה על רוב ישראל יש מ"ע לתקוע ובלא"ה לא). ונאמר גם בראשונים שהתקיעה בחצוצרות היא צורת ניהוג של מלכות, ובארץ ישראל כשיש כינופיה של כל ישראל, יש הנהגה מיוחדת שבה ממליכים את הקב"ה עלינו. לכן, בזמן הזה יש משהו מיוחד בעבודה, שלא רק שהתקוה לישועה היא הקיום של 'כעניי עבדים אל יד אדוניהם', אלא זאת עיקר העבודה המוטלת עלינו, להכיר ולהבין שאין לנו אלא הארת פניך ע"י הקיווי אל ה', ולחזור ולקוות. ובשעת המלחמה אין הזמן להשתהות עם האבילות והכאב, אלא להתחזק בעיקר הקיווי עוד ועוד. וכך אמר הגר"ז (חי' מרן רי"ז הלוי עה"ת נג) שמה שאמרו "קוה אל ה' - חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'", היינו שבזכות

הקיווי נזכה לקיווי ובטחון חזק יותר, והיא מתנה גדולה יותר מהישועה בעצמה⁴.

הפורעניות הם חלק ממהלך עיקבתא דמשיחא

נקודה נוספת שיש להתבונן בה בתוך התקופה שאנו בתוכה. הרמח"ל מעמיד (בדע"ת ועוד) שכל הפורעניות הבאות בעקבתא דמשיחא ואפילו פורענויות הפרט, באות לצורך תיקון העולם הזה להביאו לגילוי היחוד. דהיינו שהפעולות הללו אינן נעשות לצורך צירוף ובידור לחיי העולם הבא, אלא לתקן את העולם הזה למלכותו. בשנים האחרונות היו בעולם הרבה זעזועים שלכל אחד מהם בוודאי יש את המשקל שלו, אבל אפשר שההתקדמות לקראת התיקון תהיה בקצב איטי מאוד, ואפשר שההתקדמות תהיה מהירה יותר, והקצב תלוי בהכנה שמכינים בני האדם את עצמם לקראת התיקון. הנביא אומר (יחזקאל כ לג) "חי אני נאום ה' אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם", ואמרו חכמים עלה (סנהדרין קה) "כל כי האי ריתחא לירתח רחמנא עלן ולפרוקינן". הרי שבקשו את הקושי ובלבד שתבוא הישועה. אנו מקווים מאד שיצאנו ידי חובת ה'חיימה שפוכה', אבל זה תלוי גם בנו.

הכל בקיווי

והיה נראה שהגם שאנו רוצים שהתהליכים יהיו מזורזים יותר מ"מ אין הדבר מסור בידנו, שהרי בשעת הגאולה הקב"ה פועל לבדו⁵ להבאת התכלית כמו שנאמר (ישעיהו מח יא) "למעני למעני אעשה", והכל עושה כרצונו, ומה שייך שותפות מצד ישראל בהבאת הגאולה. לזה כתב רמח"ל שיש תפקיד לאדם בהנהגת היחוד של הקב"ה, שאע"פ שהקב"ה נלחם בשבילו כמו שאומר משה רבינו לישראל בשעת קריעת ים סוף "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון", מ"מ אמר להם גם "התייצבו וראו את ישועת ה'". התפקיד של בני אדם הוא הקיווי לישועת ה' "לישועתך קיותי ה'", גם בזמן עליו אמרו חז"ל "אין לך שעה קשה בעולם מאותה שעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" (ירושלמי סנהדרין י ב), אמר ישעיהו הנביא (שם ח יז) "וחכיתי לה' המסתיר פניו מבית יעקב וקיותי לו". ע"י הקיווי אנחנו מכשירים ומכינים את הגילוי העתיד לבוא.

להיכן מכוון הקיווי?

ממילא נלמד הלכה למעשה מכאן, שאין ראוי שנתפלל רק שהמצב יהיה שקט בגבול הדרום ותסור הצרה הנוכחית מאיתנו, שזאת הבנה צרה ולא נכונה של המכה. אלא עלינו להתפלל ולבקש שלא תהא מידה טובה פחותה ממידת הפורענות. מידת הפורענות באה כאן בגילוי עצום בכל העולם, עד שכל הגוים אומרים שהקב"ה נתן לנו מכה שאינה אמורה להיות בכל סדרי הטבע. ההצלחה של הרוצחים לעבור את הגבול שהיה שמור עד מאוד, והמשך המכה במשך שעות רבות, אינה הגיונית ואינה טבעית כלל אלא נראה לעין כל שהקב"ה נהג בהסתר פנים וחרון אף. לא יתכן שהמידה טובה אליה אנו מקוים ומתפללים, תהיה רק שהעניינים יסתדרו וימשיכו כמו שהיה עד עתה, אלא הציפייה האמורה לצאת מאיתנו היא שיצא גילוי גדול יותר, והכרה נרחבת יותר של שמו של הקב"ה שפועל בעולם. שיהודים רבים ככל שניתן, יבינו ויכירו שעלינו

מה הם התשלומים יותר גדולים שיכולים להשיג ע"י מדת הבטחון, הוא שהקב"ה יחזק ויאמץ לבבו ויזכה לבטחון עוד יותר גדול, ויהי עוד יותר מאושר. והן הן דברי הכתוב קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך קוה אל ה', שבזכות הבטחון יזכה לבטחון עוד יותר גדול וזהו שכרו.

⁵ ז"ל בדע"ת "וברצותו לנהג העולם באהבתו לבד - ישתמש מממשלתו שאינה משועבדת לשום חוק, ואינה צריכה לבריותיו כלל, כענין שנאמר "למעני למעני אעשה", ואז אין מקום לרע כלל, אלא לטוב".

³ וכמו כן, ידועה הראיה שהביאו כמה אחרונים מהמשנה בכלים (יז יג) "כל שבים טהור חוץ מכלב המים מפני שהוא בורח ליבשה", המלמדת שזמן הבריחה מגדיר את המציאות האמיתית של הבורח. ולכן אם בזמן הצרה בורחים ומקווים להקב"ה, ושמים עינינו וליבינו אליו הן בתלמוד תורה והן בתפילה, זאת עיקר העבודה בעת הזאת.

⁴ ז"ל "נראה להסביר כוונת הפסוק כי הכתוב אומר שהתשלום הגדול שיוזכה לזה הבעל בטחון הוא, שהקב"ה יחזק ויאמץ לבבו ויהי בטחונו עוד יותר גדול ויותר חזק... אלא

לחסות בצילו של הקב"ה כי מעולם קיוונו לך. וידעו כולם שישראל תלויים ועומדים רק על רצונו של הקב"ה ולא על שום כוח אחר בעולם. ונקוה שיברר ויתגלה אל מה הדברים הולכים, וכיצד הפעולות של הקב"ה סובבות הולכות לטובתם של ישראל, וממכה עצמה ממציא רטיה לישועתם של ישראל. ואנו רוצים לראות גילוי גדול של מלכות ה' בעולם ולא להיות מוכים שוב ושוב ללא התקדמות, בהסתר פנים שאינו מביא את ההתקדמות הרצויה. ההכנה שלנו לקבל את ההתקדמות הזאת היא כפי הקיווי והציפייה לישועת ה'. כל מלחמה מחדשת זעזוע בעולם כמו שאומרים בתפילה עושה חדשות בעל מלחמות, ואנו מצפים כעת שמתוך זעזוע המציאות, נבוא למציאות מתוקנת יותר ולקרבת ה' ברורה יותר.

ב' סוגי הפקרות העומדים כנגד ישראל - (א) כנגד הזהות היהודית

וצריך להכיר את המציאות בה אנו חיים. ישנם אנשים שהעיוז לפקפק על המציאות המיוחדת של עם ישראל, ובשנה האחרונה נפתח הנושא של הזהות של עם ישראל. חז"ל מסדרים בגמ' (מגילה יז:) את סדר השלבים של התקדמות הגאולה לפי סדר ברכות שמו"ע (בירושלמי כתוב בשינוי ונתבאר ההתאמה בין הגירסאות במק"א). מתחילה באה ברכת השנים, והיינו שא"י חוזרת להיות מקום מחיה, ואח"כ מגיעה תחילת קיבוץ גלויות שאינה הקיבוץ השלם כמו"ש הרמב"ן (בפ' שיר השירים ח יג) דנרמז בפסוק "עוד אקבץ עליו לנקבציו" (ישעיהו נו ח) שיהיה קיבוץ ראשון ואחריו קיבוץ שני, אך כבר מתחילה מבקשים על הקיבוץ בכללותו בברכת 'תקע בשופר גדול', הגם שהוא תחילת הקיבוץ ואילו סופו יבוא עם בנין ירושלים. אח"כ נסדרו ג' ברכות העוסקות בתיקון סדר החברה של ישראל אחר שיתכנסו לא"י - 'השיבה שופטינו כבראשונה', 'ולמינים אל תהי תקוה' וברכה על רוממות קרנם של צדיקים. ואלו הדברים הנצרכים לתיקון החברה של ישראל, שעליהם להוציא את א"י מהקלקולים ומהרעות - 'והסר ממנו יגון ואנחה' באשר - 'במשול רשע יאנח עם'. דכאשר המושל מעמיד משפטים מעוקמים ומעוקשים, תרבה האנחה. ואכן יש התעוררות משהו מן המשהו בציבור, שנתעוררה שאלת הזהות היהודית בישראל, וקמו קבוצה מן השוליים שבשוליים להילחם על הזהות היהודית של ישראל ושותפים לאמירה 'לכו ונכחידם מגוי', והגיעו לעשות דברים שלא נעשו מימות עולם, לפרוץ ולקלקל את התפילות ביוה"כ, מתוך מלחמתם.

ונראה במה המלחמה הזאת שייכת אלינו, ומה לנו מצינו להתרכז בדבר הזה, שהרי הזהות היהודית שלנו פשוטה וברורה לנו, אנחנו חיים על 'תורה ומצוות חוקים ומשפטים אותנו למדת', וכך חיים כל שלומי אמוני ישראל, בלי קושי וספק בשאלת הזהות. אכן, ישנה שאלה אחרת שרוח העיוועים של ההפקרות חודרת אלינו, ובאה לערער על ההכרה הבסיסית שלנו ב'אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו'. ורוח זו זולגת מהכנסיה הליברלית והפרוגרסיבית וכמריה, שבאה לבטל את המשמעות והערך של כל דבר, ומכריזה כאילו אין אמת בעולם ואין דעת אלוקים בארץ. ועלינו לראות כיצד להתנקות מהרוח הזאת שהיא מאד מדבקת. אנשים אומרים - אני רוצה לעסוק בתורה ובמצוות כי זה מה שבא לי בטוב ומתאים לי, ומדוע לא אעשה זאת. אולם חותמו של הקב"ה אמת, וכל מעשה בראשית צועק סדר עצום ומדוקדק ולכל פרט יש משמעות ותכלית שהקב"ה טבע בכל פרט בבריאה. וכל סדרי התורה אינם עומדים רק לטובת האדם בעצמו, אלא 'בראשית - בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית'. התורה מעמידה את כל המציאות והיא נותנת משמעות וטעם לכל החיים, וכל העולם תלוי בה. ואין הכוונה לסיבות

נעלמות רוחניות, אלא למשמעות פשוטה מאד של החיים, 'לא תוהו בראה - לשבת יצרה', התורה נותנת את הצורה הנכונה כיצד ליישב את העולם. החיים של בני האדם נרקבים בסדרים החדשים הקלוקלים שמעמידים להם, כמפורש בתרגום יונתן דהא דכתיב 'והארץ היתה תהו' הוא מבר נש. תפקיד בני האדם לתת משמעות לבריאה ולכן נברא בצלם אלוקים בכדי שידע לחפש ולהבין את הסדר האלוני בבריאה, ויעמיד את הבריאה על מתכונתה הנכונה. וזכינו שניתנה לנו תורת אמת שעל ידה מכירים את כללות הבריאה והסדר האלוני, והתפקיד של הכלל והפרט בהעמדת החיים על משמעותם האמיתית.

זהו הצד הראשון של ההפקרות שחוגגת בכל העמים, וכדי להתנתק אנו צריכים לאחוז את התורה שהיא התיקון והרפואה לכל העולם כפשוטו ממש, היפך מה שרואים כיצד הדתות האתאיסטיות והליברליות הורסות כפשוטו את כל המציאות של העולם, ומרקיבות את המין האנושי בכללותו, והעולם מחכה להכוונה האלונית ולתיקון השלם.

(ב) חילול השם של בני ישמעאל

מצד שני, נראה לעינינו כמה נורא הדבר שלוקחים הישמעאלים את שמו של הקב"ה ומעזים לעשות בשמו את כל השיפלות הנוראיות והרוע של ה'פרא אדם', ועושים מעשי תועבות הגרועים ביותר בלי שום סמך ושום הכוונה מהקב"ה רק כי איזה מופתי אחד החליט מדעתו דברים שאין להם שחר, לא יאומן כי יסופר. וצריך לומר לישמעאלים שאולי עדיף היה שישארו עובדי אלילים ולא יבואו לנאץ את שמו של הקב"ה בצורה הגרועה ביותר, עד שאנשים כופרים מתפללים ותמהים - וכי זה מה שנעשה בשמו של הקב"ה? זהו חילול ה' נורא שיצא מתחת יד הרוצחים הללו, ואנו מקוים שיישב להם הקב"ה שבעתים אל חיקם - חרפתם אשר חרפון ה', לא רק מצד שפוגעים בעם ה' ומחללים את שם ה' בזה, אלא כפשוטו שמחרפים את שמו של הקב"ה, בקריאת שמו על היצרים השפלים ביותר של האדם. וע"ז נאמר "בושה אמכם חפרה יולדתכם" (ירמיה נ יב).

אלו שני סוגי הפקרות משני הצדדים, והצד השווה שבהם שבני אדם לוקחים לעצמם את התורה, ונעשים 'בעל בית' על הבורא ח"ו. התורה מחנכת את האדם איך לעמוד נכון לפני ה' ביראה ובאהבה, ומלמדת שגם כשהאדם מתקרב לבורא אינו נעשה בעל הבית. אנחנו מכירים כיצד נרתעים גדולי עולם מלפני הקב"ה, כך מצינו שגם משה רבינו נענש במי מריבה, וכן אצל דוד המלך פרץ ה' פרץ בעוזה על אף חביבותו של דוד המלך ונאמר "וירא דוד את ה' ביום ההוא" (שמואל ב ו ט). דרך התורה מחנכת את האדם לעמוד במקום הנכון לפני הקב"ה, ולא בשתלטנות דורסנית מתועבת של האנשים שמקדשים את ההפקרות, או לוקחים את שמו של הקב"ה על תאוותיהם.

יחס זה לתורה מחייב להבין את המקום המיוחד שלנו, ומהו התפקיד החשוב בעמל התורה, לברר בכל סוגיא וסוגיא את המותר והאסור במדויק. דכיון שהתורה היא דבר ה', צריך להשקיע בה את כל הכוחות, ולטרוח מקטן ועד גדול לדעת את הרצון האלוני, ולהתאים את עצמינו אליו. לולא זה לא מביאים את האור של הקב"ה ואת ההכוונה הנכונה לעולם, וממילא אנשים באים לשקר בשמו של הקב"ה וכאמור.

סיכום ג' נקודות ההתבוננות בחובותינו בשעת הצרה

א. את הזעקה על הצרות שלא זעקנו בימים הנוראים, אפשר לקיים בימים הנוראים הללו שאנו בעיצומם. ואנו יכולים לקיים את התפקיד הזה ע"י העמידה שלנו כעיני עבדים אל יד אדוניהם. מתוך

תקוה ותלות מוחלטת בהקב"ה והכרה שאין לנו אלא הארת פניו, ולכן מקיימים בעצמינו 'קוה אל ה' וחזור וקוה אל ה', הן בחובות הלבבות והן במעשי התפילה והצעקה.

ב. לישועתך קיויתי ה'. הגילוי שנעשה כעת בעולם הוא חלק מסדרי התיקון השלם שאנו הולכים לקראתו, ועלינו להתרכז בקיווי לישועתו בלבד. ותרגמו את הקיווי שיהיה מכוון שהקב"ה יגלה ויאיר פניו אלינו נסה עלינו אור פניו ה', שאנו 'עמך בני בריתך, בני אברהם יצחק ויעקב', בני ברית התורה. ודרשו חז"ל (ב"ר צח יד) שכל הזכויות של עם ישראל באות ע"י הקיווי - "אמר רבי יצחק הכל בקווי, יסורין בקווי, קדושת השם בקווי, זכות אבות בקווי, תאותו של עוה"ב בקווי, יסורין, הה"ד אף אורח משפטיך ה' קיוונך, אלו יסורין וכו'". הקיווי פותח את לב האדם ומשחרר אותו מהעולם המצומצם שחי רק כאן ועכשיו. הוא מביט על היקף התפקיד שלו ועל המשמעות של ישראל שהם עם קרובו, שמוכנים אל הגילוי 'וימלא כבוד ה' את כל הארץ'. ודבר זה נפתח בעולם כאשר הקב"ה 'עושה חדשות בעל מלחמות', ומתוך הזעזועים הללו עורכים את הקיווי, ורוצים אנו בפעימה אחת ולא יותר, ועכ"פ 'כי בא יבוא לא יאחר', עינינו תלויות עד שהקב"ה יגלה לנו את הארת פניו, ויראה איך מוביל ומכוון אותנו בהנהגה הגלויה יותר ויותר. והגילוי יהיה בקל וחומר - פי חמש מאות ממידת הפורענות שגילתה שאנו אבודים בלעדיו - ונזכה לראות כיצד ישראל נושע בה' תשועת עולמים.

ג. עוד יש לנו לדעת את פירוש הזכיה להיות עם ה', כמו ששרים בשמיני עצרת 'אין זכיה כתורה'. הבנת הזכיה צריכה להיות באופן מציאותי ממש בתוך סדר העולם שלנו, ולא על זכות חיי העולם הבא או שאר זכויות, אלא כמה זכות היא לראות את תיקון העולם במלכות ה'. וזה יבוא רק ע"י שיש אנשים שמקווים לראות את משפט הצדק האלוקי, ואת ההשגחה באופן גלוי, כדרשת הפסוק 'אף אורח משפטיך קיוונך לשמך ולזכרך תאות נפש' - את הדברים המושגים ע"י הקיווי. וכך נכין את עצמינו למלכותו של הקב"ה ולא נצטרך ח"ו עוד חימה שפוכה ומספיק סבלנו מזה.

אופן תלמוד תורה בשעת הצרה - בחידושי תורה

עוד יש להתמקד ולעמוד על חובת הדבקות בתורה בשעה זו, במקביל לתפילה ולצעקה של שעת הצרה. נאמר בשירת דבורה (שופטים ה ח) "יבחר אלהים חדשים אז לחם שערים, מגן אם יראה ורומח בארבעים אלף בישראל". פשוטו של מקרא מכוון שכאשר ישראל בוחרים להם אלוהויות חדשות, הם נצרכים למגן ורומח, שע"כ נכנסים לסדר המלחמות והקרבות ואין להם הגנה. אבל בתנא דבי אליהו (רבה פ"ט) נדרש הפסוק לטובה - "אשרי מי שמתחדש ד"ת על פיו וכל מי שמתחדש דברי תורה על פיו דומה כמי שמשמיעין אותו מן השמים... ובשבילך אני מציל את ישראל שנאמר אח"כ יבחר אלהים חדשים... מכאן אמרו ארבעים אלפים מישראל שנתקבצו יחד ויצאו למלחמה, ויש ביניהם זוג אחר תלמידי חכמים, דומה להם כאילו אחזו מגן ותריס וחרב פיפיות בידם וכו'". ע"י תלמוד תורה נפתחים השערים העליונים של ביהמ"ד הגדול של הקב"ה, והם המגן על ישראל ונוצחים בקרב. וכן אמרו חכמים "אריב"ל מאי דכתיב 'עומדות היו רגלינו בשערך ירושלם', מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה, שערי ירושלם שהיו עוסקים בתורה" (מכות י). ונראה לפרש את השייכות בין הפשט לדרש. יש נטיה בכל דור ובכל תקופה לחפש אלוהים חדשים, ומכוחה יש נוצרים הקלקולים והמשיכות החדשות. בדורות קודמים היו משיכות של 'איזמים' כאלו ואחרים - קומניזם ואח"כ נציונליזם ששואף ללאומיות וכיו"ב, וכיום עומד הרעיון של

ההפקרות כערך לעצמו, הגורס שאין אמת ואין משמעות לשום דבר, אלא כל אדם יעשה ככל העולה על רוחו וזה קודש הקדשים אצלם רח"ל. ובכל דור ודור עומדת הצמיחה בתורה כנגד אותם 'אלוהים חדשים', ולכן גילויי התורה החדשים הם אלו שעומדים לנו במלחמה. ע"ז אמרו חכמים "יצרו של אדם מתגבר ומתחדש עליו בכל יום, ואם אין הקב"ה עוזרו אין יכול לו" (קידושין ל), והצורה של הסיוע שהקב"ה מסייע לעמוד כנגד היצה"ר היא ע"י מה שנאמר שם "בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו". בכל פעם מתגלה התיבול החדש שממתק את התורה בפינו ומחדש את הכוחות לעמוד כנגד הצד האחר, ועל ידו מבינים את החיים שבתורה כחיים מלאי תוכן הכוונה ומשמעות, וכל הבריאה מאירה באור תורה, להאיר את המחשכים של המין האנושי. וכך לימדנו שלמה המלך ה' בחכמה יסד ארץ כוונן שמים בתבונה, בדעתו תהומות נבקעו ושחקים ירעפו טל"ל ולכן "בני אל ילוצו מעיניך נצור תושיה ומזימה" (משלי ג יט-כא). זהו מוסר ישיר, שצריך לחיות עם החכמה והתבונה והדעת הללו, שעליהם נוסד העולם, נצור תושיה ומזימה, כמו שהתורה אומרת ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז". וככל שמתחדשים בזה כנגד העיוותים וההפקריות של הרע, מעמידים את השרשים של המציאות נכון ומתגלים אלוקים חדשים. זהו הצד החיובי של התורה ואז 'לחם שערים', שאין צורך לצאת למלחמה אלא הניצחון מובטח, אחר שישראל נושאים את שמו של הקב"ה "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". כך מכניעים את כל הגוים "באלוקים נעשה חיל והוא יבוס צרינו".

שבת קודש

א"א שלא להזכיר את הנקודה של שבת קודש, שמעמידה בצורה נכונה את עבודת האדם בעולם הזה. יש שטועים וחושבים שהאדם אמור לעבוד עם עצמו בלבד ולהשלים את עצמו ובלבד שלא תהיה לו נהמא דכיסופא, אבל זאת טעות חמורה. רמח"ל בדרך השם (ח"א פ"ד ו) ובדעת תבונות (חלק שני) ובתחילת מאמר הקיווי, מפרש שכלל כל העבודה להיות פונה אל ה' ולבקש את קרבתו, ובכל מעשי המצוות אנחנו חוקקים וסוללים את דרכי הקירבה. ועד כדי שהרמח"ל שואל שמא די בכך שהאדם יקווה בלבד, ודוחה שא"א להסתפק בקיווי אלא צריך לחצוב את בקשת הקירבה בתוך הריחוקים שיש בתוכו. יש באדם חקיקה של תרי"ג איברים וגידים שחסר בהם את ו' החיבור הנקשרת בהקב"ה וע"י מעשי המצוות מחדשים את החיבור עם הקב"ה עד שימשך אחריו כברזל אחר אבן השואבת (כלשון המס"י). פעולת המצוות נועדה להחיל ולגלות את קרבתו של הקב"ה בעולם הזה, ואין לאדם אלא לעשות את ההכנה והקב"ה משלים בעדו, וכך הוא בתפילין ובתלמוד תורה, שהאדם מכין את עצמו והקב"ה משפיע עליו. והארה זו עולה מתוך מעשה בראשית "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לה' לאלוקיך" (שמות כ ט-י) - כל העבודה של האדם היא ע"מ להגיע לשבייתה, ליומו של הקב"ה, ומכוחה חלה ההשפעה האלוקית על האדם. וזו צורת עבודת האדם שנעשית ע"מ שתחול עליו השפעתו של הקב"ה הן כלפי חיי העולם הבא והן מצד השלמת מציאות העולם הזה שיחול עלינו שמו של הקב"ה וישרה שכינתו על ישראל.

מייחלים אנו שמתוך הקיווי שלנו בצרות הללו יתקיים בנו מה שנאמר "ואמר ביום ההוא הנה אלוקיני זה קיווינו לו ויושיענו זה ה' קיווינו לו נגילה ונשמחה בישועתו" בגאולה השלימה בב"א.